

A s t r a

Pe cerul nostru innorat
Stea mândră s'a ivit
Și iarăși s'a înviorat
Apus și răsărit.
(A. Bărseanu, Imnul „Astrei”)

Astra e numele prescurtat al Asociației Culturale Ardelene.

Ea, chiar dacă nu e cea mai veche societate culturală românească, e totuș cea mai cunoscută, cea mai slăvită, cea mai bine meritată pentru cultura masselor noastre populare. (Mai veche decât Astra e, precum se știe, *Asociația pentru cultura poporului român din Maramureș*, care a avut un rol mai mult local și o activitate cu oarecare intermitențe).

De n'ar fi decât lungul șir al congreselor sau adunărilor ei generale, ținute de obicei în fiecare an în alt centru, și încă ar fi mare lucru! Care altă societate culturală românească se poate lăuda cu un șir așa de strălucit de aproape 65 de congrese generale ca ale ei? La aceste congrese lua parte toată suflarea românească, dela vlădică până la opincă. Care altă societate a făcut mai mult pentru răspândirea ideii de asociație, așa de puțin cunoscută și prețuită la un popor cu moșteniri sufletești nenorocite ca al nostru? Care a răspândit mai multă lumină prin învățăturile folositoare ce a dat, fie cu graiu viu, fie în atâtea tipărituri bune?

De expozițiile, de muzeul ei central, de școala de fete cu internatul de pe vremuri (internatul îl mai are și acum, școala a cedat-o Statului) nici nu mai vorbim. Ne-ar trebui multe pagini pentru fiecare din acestea în deosebi.

Oricât am dori să reducem totul la prezentul „azi în noi, mâine'n ruină”, vorba poetului, e cu neputință. Firele acțiunilor și îndemnurilor noastre de astăzi nu sunt de astăzi; ele își au rădăcina în trecut. Vorba altui mare poet al nostru: „Din mormânt puterea vine. Nașterea cea viitoare este 'n lumea celor morți!”.

De aceea, și când e vorba de Astra, vom face mai întâiu câteva repriviri asupra trecutului ei, pe urmă vom înfățișa situația actuală cu toate preocupările mai de seamă.

Potrivit acestui îndoit punct de vedere, împărțim acest studiu în două capitole:

I. DIN TRECUTUL ASTREI. Precum cu prilejul desființării regimentelor românești de graniță din Ardeal și Banat, Românii au știut profita de împrejurări, ascultând, mai ales Nășăudenii, de sfatul înțelept al fruntașilor de atunci și întemeind o mulțime de școli bune, la înălțimea cerințelor

timpului, — tot așa au știut să facă bine și din imensul rău ce s'a năpustit asupra lor în timpul războiului civil dela 1848—1849. Peste 40.000 de fruntași din toate păturile societății românești de atunci au trebuit să ispășească cu viața lor păcatul că erau Români. Iar când patru ani mai apoi, în 1852, prefectii legiunilor luptătoare din Munții Apuseni (Balint, Axente și Iancu) au primit oarecare despăgubiri bănești, ei au donat suma de 2500 floreni (Popa Simeon Balint, 1000 de fl.; Axente Severu, 1000 fl. iar Avram Iancu, 500 fl.) cu scopul de a înființa „o societate literară română”, precum scrie Aron Florian, la 2 Maiu acel an, lui Ioan Maiorescu. Banii donați s'au depus pentru fructificare la Cassa de păstrare din Sibiu (Sparkassa), pe numele inspectorului școlar, dr. Paul Vasici, unul dintre cei dintâi academicieni ai noștri. Doi ani mai târziu, în 1854, poetul Andreiu Mureșianu, autorul marșului nostru național „Deșteaptă-te, române!”, pe atunci traducător al guvernului din numitul oraș, ridică, firește, cu învoirea celor în drept, suma amintită și astfel planul și posibilitatea înfăptuirii imediate a unei societăți culturale românești se amână pentru mai târziu.

E netăgăduit că discuțiile urmate în presă, în legătură mai cu seamă cu anumite încercări literare neisbutite, ca antologia dela Aradul vechiu intitulată „Mugurii”, în care abia dacă se găseau trei fire de măgheran într'un mănunchiu de urzici, vorba recenzentului Zaharia Boiu, — discuții la care au participat fruntașii Românilor din toate colțurile Ardealului și Banatului (Dr. Atanasie Șandor dela Arad; Ioan Pușcariu de pe Țara Oltului, adică dela Făgăraș; Ioan Rusu din Blaj ș. a.) — au pregătit foarte mult spiritele pentru înțelegerea nevoii unei asemenea societăți.

Exemplu viu găseau fruntașii noștri de atunci în vechea și harnica reuniune pentru studiul țării, întemeiată de Sași la Sibiu (Verein für siebenbürgische Landeskunde), care cu mijloace restrânse lucra sistematic și cu spor. Exemplul acesta era și mai aproape de ei, ca acela al academiilor științifice din Apus, cu toate că gândul unei academii trecuse și el prin mintea unora din fruntașii aceștia (Ion Maiorescu și Timoteu Cipariu).

De obicei, actul de naștere al Astrei se consideră cererea semnată de 171 de Români cu știință de carte, redactată de dr. Ioan Rațiu, eroul de mai târziu din procesul memorandumului, în termenii cei mai umiliți și inspiratori de lealitate ce se puteau găsi în limba germană, prezentată de episcopul Andreiu Șaguna la 10 Maiu 1860 și aprobată de guvernatorul Liechtenstein încă în cursul aceluiaș

Andrei Șaguna, întâiul președinte al Astrei 1861—67

an, după oarecare modificări impuse proiectului de statute.

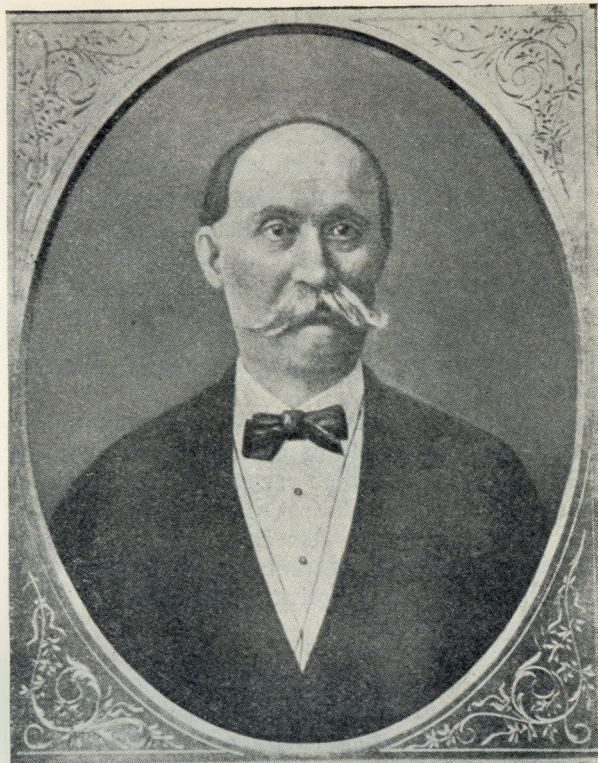
Se uită, însă, de alte împrejurări pe care Românii le-au știut exploata tot așa de cuminte spre binele lor, adică în scopul întemeierii unei societăți culturale, cași în cazurile amintite mai înainte.

Care au fost aceste împrejurări ?

Introducându-se alfabetul latin, în locul celui cirilic, încă dela începutul secolului trecut, întâiu în manuale școlare, pe urmă în cărți de rugăciuni și în cele bisericești, mai apoi chiar în publicații periodice regulate (calendare și reviste, dintre care cea dintâi tipărită așa a fost „Organul luminării” lui T. Cipariu dela Blaj în 1847 devenit „Organul național” după memorabila adunare ținută pe câmpia libertății de lângă acest orașel la 2/14 Maiu 1848), stăpânirea austriacă din Viena care avea să tipărească textele de legi și în românește nu mai știa ce alfabet și mai ales ce ortografie să întrebuințeze pentru limba noastră.

De aceea a însărcinat pe inspectorul școlar Vasici, amintit și mai înainte, să convoace la Sibiu o comisie filologică, pentru fixarea ortografiei românești.

Membrii convocați erau : Timoteu Cipariu, canonic în Blaj ; Ioan Popasu, protopop în Brașov ; George Barițiu, literat tot acolo ; Gavril Munteanu, directorul nou deschisului gimnaziu de sub poalele Tâmppei ; Ioan Pușcariu, pretor, Făgăraș ;

Vasile Ladislau Pop, președinte al Astrei 1867—75

Andrieu Mureșianu, traducător la guvernul din Sibiu și I. German Codru, ajutor de pretor. Aceștia sunt în ședința de constituire.

La lucrările ședințelor următoare participă și Anton Veștemeanu, paroh unit, în Sibiu, mai târziu canonic și el în Blaj, precum și Ioan F. Negruțiu, protopopul unit al Clujului.

Ședințele s'au ținut în zilele de 2, 3, 4, 5, 6 și 7 Octombrie 1860. Toate au avut loc în sala destinată ședințelor pentru instrucția publică a guvernului din Sibiu.

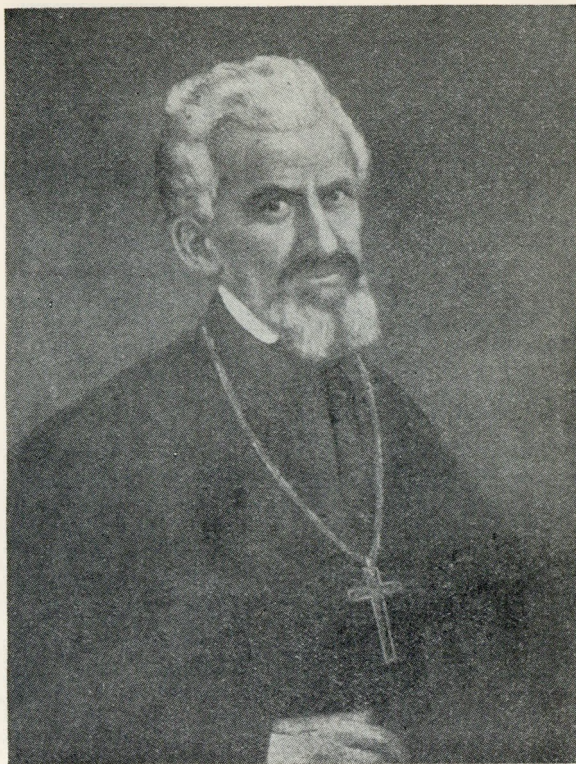
Membrii s'au constituit sub președinția lui Cipariu, a cărui autoritate în chestiuni de filologie era unanim recunoscută.

Indată după constituire, membrii își dau bine seama că ei sunt „numai o fracțiune a bărbatilor de litere ai națiunii noastre”. De aceea ei nu se simt în măsură a fixa norme sau reguli generale pentru scrisul Românilor de pretutindeni. Așa ceva s'ar putea face numai în temeiul lucrărilor săvârșite de mai multe comisii filologice românești, convocate în toate centrele mai de seamă ale monarhiei. Aceste lucrări apoi ar trebui coordonate și armonizate de o „Societate literară”, „care ar fi a se forma înadins pentru cultivarea limbei române”.

Guvernul, însă, nu-și prea bătea capul cu asemenea propuneri. El a mai invitat, ce e drept, și consistorul ortodox din Sibiu și pe cele unite din Blaj și din Gherla să-i prezinte proiecte pentru stabilirea ortografiei românești. În esență, proiectele

Iacob Bologa, președinte al Astrei 1875—77

Timoteu Cipariu, președinte al Astrei 1877—87

acestor trei consistoare erau identice cu cel elaborat de comisia filologică de sub președinția lui Cipariu. Lucru de sine înțeles, câtă vreme alcătuirii sau cel puțin inspiratorii acestor proiecte erau aceiași membri.

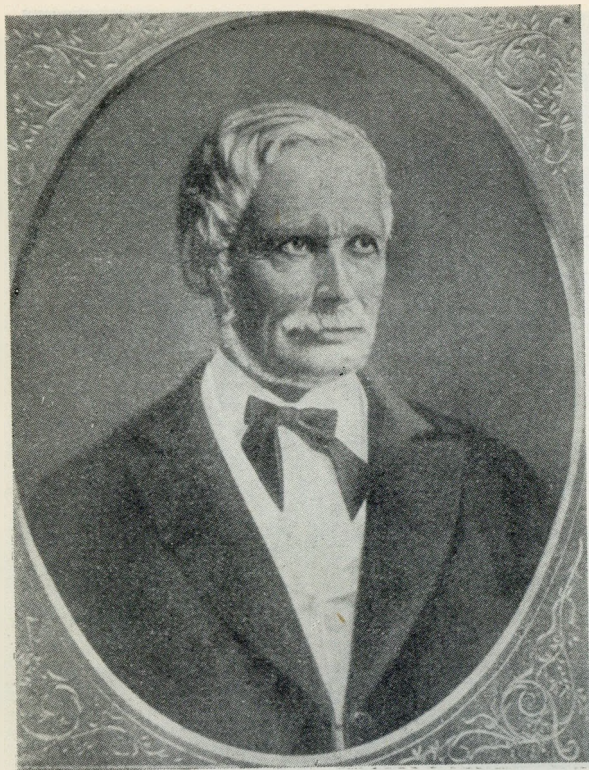
Neajunsul cel mare era, însă, că guvernul austriac de atunci nu voia să ajute cu nimic lucrările comisiei. Pe când pentru alte comisii, unele cu mult mai neînsemnate, se cheltuiau sute și mii de floreni, pentru scopul fixării ortografiei românești vitrega stăpânire străină nu înțelegea să sacrifice nici un ban. Membrii au stat tot timpul la Sibiu și au muncit în scop public pe cheltuiala lor.

În scurtul timp ce le-a stat la dispoziție, ei preconizează, după propunerea lui Cipariu, principiul etimologic, fiind conservator pentru orice limbă, și cu atât mai vârtos pentru limba noastră română. Acest principiu, adică „e conservatorul formelor celor bune, regulamentul de anomalii, aducătorul la unitate al diferențelor fonetice, cu un cuvânt e un principiu de perfecționarea limbei”.

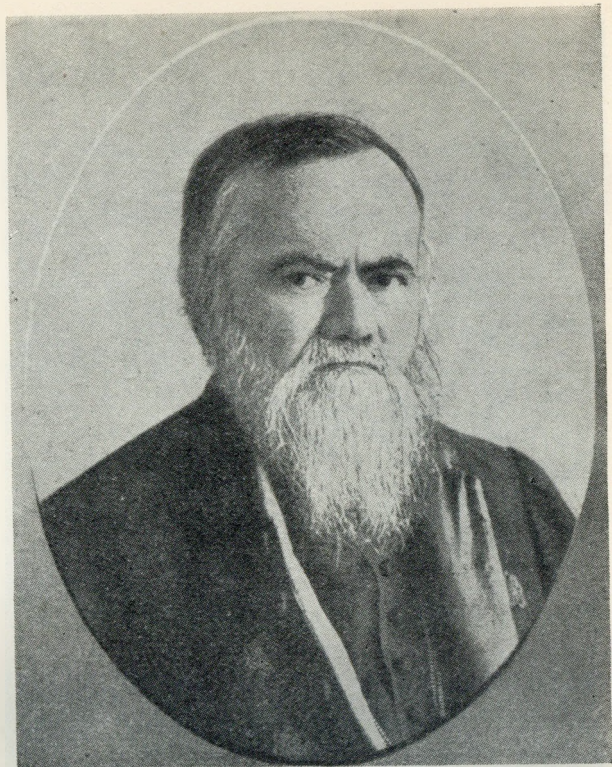
Acest principiu e susținut cu un vast aparat de erudiție de însuși președintele comisiei, Cipariu care, pentru amănunte, trimite la principalele sale lucrări de filologie, mai cu seamă la „Principia de limba și scriptura”. Face și un interesant istoric al scrierii cu litere latine, după care adaogă: „Cu toate acestea, comisiunea considerând împrejurările în care astăzi se află limba română, precum și părinții noștri au fost aplicați a face oarecare con-

cesiune principiului fonetic, așa și dânsa se vede îndemnată a ceda foneticii în cazuri mai grele; iar aceasta numai până când cunoștința gramaticii limbii române lucrată pe temeiuri solide va câștiga prin ajutorul școlilor o întindere mai mare în națiunea română și până când o societate literară filologică română, a cărei înființare se dorește în general, va elabora și publica un Dicționar român etimologic după cerințele științelor filologice din timpul când se va face acesta”.

Cât de mult era dorită înființarea numitei societăți, se constată și din faptul că, în ședința a V-a a acestei comisii, iar se revine asupra ei cu următoarea motivare: „Comisiunea se folosește de ocaziune spre a ruga pe Înaltul Guvern al Maestății Sale c. r. apost. ca Înalt același să binevoiască a concede (ingădui) Românilor formarea unei societăți literare, a cărei chemare să fie nu numai cultivarea peste tot a limbei române, ci și specialmente elaborarea unui Dicționar etimologic cât se poate mai complet, cum și a mai multor cărți școlare sau și supunerea celor compuse până acum și a celor ce se vor compune de către alții în viitor la recensiune științifică. Să fie adecă În. Guvern încredințat, cumcă o asemenea generoasă învoiță (în-cuviințare) din partea sa va fi în stare de a da un nou nutremânt la acea lealitate și la acel devotament către Prea Înalta Casă Domnitoare austriacă, de care și de altmintea Românul a fost pururea însuflețit”.

George Barițiu, președinte al Astrei 1888—93

Ioan Micu Moldovanu, președinte al Astrei 1893—1901

Am stăruit ceva mai mult asupra ședințelor acestei comisii filologice din 1860, fiindcă, deși actele ei erau cunoscute mai de mult — au fost publicate în extenso și cu multe note lămuritoare în *Archivu pentru filologia si istoria* de T. Cipariu, anul 1869 Nr. XXIV și urm. iar în rezumat în *Revista Carpaților*, anul II (1861) pag. 101—111 de G. Sion sub titlul „Ortografia în Ardeal” — totuș nu s'a subliniat până acum îndeajuns legătura ce este între societatea literară solicitată cu ocazia acestei însărcinări oficiale și între Astra.

După asemenea antecedente, firește, nu i-a fost prea greu abilului diplomat, episcop A. Șaguna, să stoarcă principelui Liechtenstein autorizația formală pentru funcționarea societății, dinainte existente, în cadrele legale.

Pentru că, în adevăr, membrii acestei comisii filologice aveau să fie și membrii cei mai valoroși ai Astrei.

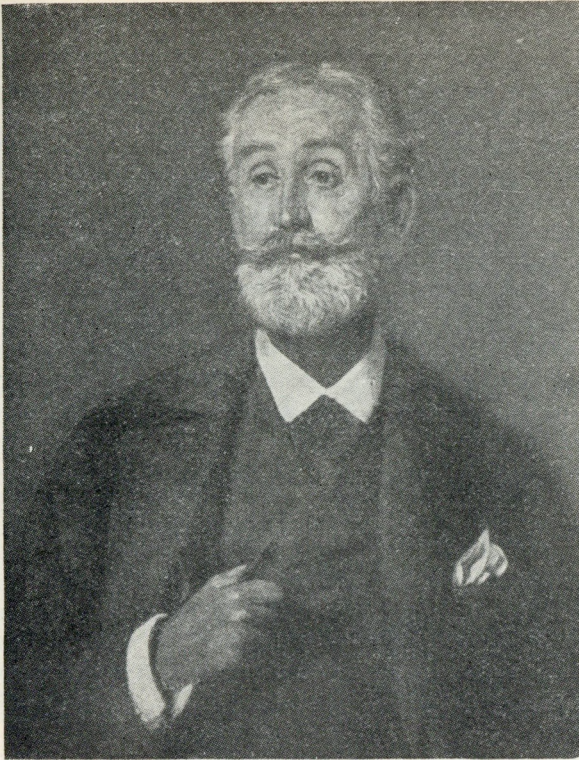
Președintele ei (T. Cipariu) avea să devină vice-președintele cel dintâi și cel mai valoros al tinerei societăți, rostind celebrul discurs despre puterea de viață a limbei românești cu ocazia inaugurării sale și, în absența întâiului președinte Șaguna, el avea să conducă cu prestigiu neîntrecut adunările generale dela Blaj (1863), Hațeg (1864) și Abrud (1865), întărind tot mai mult în conștiința publică nevoia de a susține cu toate puterile acest „reazăm” al naționalității române de peste Carpați.

Popasu, al doilea membru de seamă al comisiei filologice, avea să rostească doi ani mai târziu, la cea dintâi adunare generală a Astrei ținută în luna Iulie 1862, la Brașov, cuvinte neuitate în numele credincioșilor săi, precum și o rugăciune din cele mai mișcătoare pentru a se sălășlui duhul păcii, al iubirii de adevăr și de frați în mijlocul tinerei societăți culturale românești.

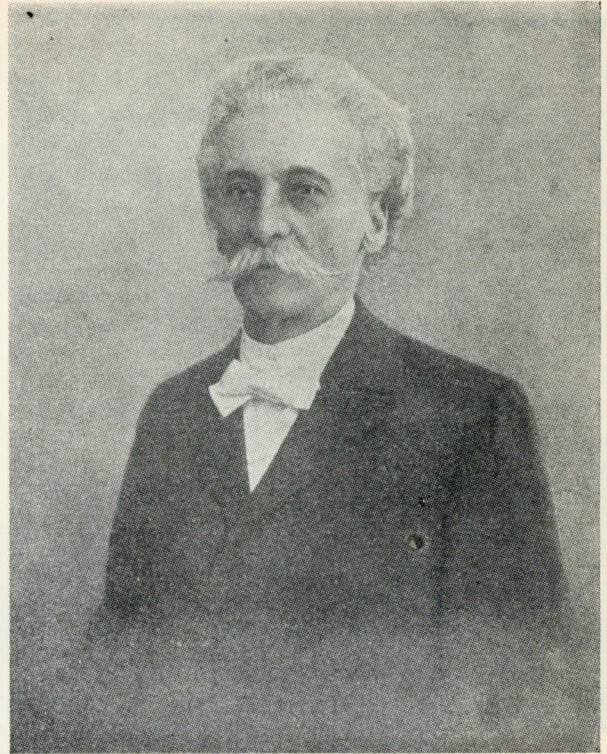
Barițiu, însuși animatorul cel mai mare al ei, către care s'a adresat și mitropolitul Șaguna în 1864 „cu vocea „dureroasă” și „cu un presimț profetic” zicându-i: „Să nu lăsăm, d-le Barițiu, ca să apună Asociațiunea noastră, să o susținem cu toate brațele, încât, darcă s'ar întâmpla, să perdem toate celelalte drepturi, la câte năzuim, să rămânem cel puțin cu acest mijloc comun de cultură a limbei și a spiritelor. Zelul nostru pentru Asociațiune să nu scadă”. Și, în adevăr, mulțumită muncii neobosite a acestuia, zelul public n'a scăzut, ci a crescut uimitor, ca uleiul și făina văduvei celei miluite de Dumnezeu prin sfântul prooroc Ilie. Dar despre aceasta ceva mai târziu.

Convocatorul comisiei filologice avea să devină întâiul președinte al secției științelor naturale, cu ocazia constituirii secțiilor științifice-literare ale Astrei la adunarea generală ținută în 1877, la Blaj.

Andrieu Mureșianu avea să fie întâiul premiat al acestei societăți și avea să dea numele premiului literar instituit și acordat de mai multe ori după aceea de ea.

Alexandru Mocsonyi, președinte al Astrei 1901—904

Iosif Sterca Șuluțiu, presedinte al Astrei 1904—911

Ceilalți : Gavril Munteanu, Ioan Pușcariu, I. G. Codru (Drăgușanu), Veștemean, Negruțiu, Russu ș. a. aveau să fie membrii devotați și entusiaști. Mai ales acesta din urmă (I. V. Russu), ca secretar al II-lea sau administrativ, a adus bune servicii Astrei, îndeplinind în mod gratuit această însărcinare timp de 15 ani. (Întâiul secretar era G. Barițiu, dând directive și elaborând un program de acțiune care nici astăzi, după aproape 70 de ani dela înființare, nu s'a realizat pe deaîntregul. Dar despre aceasta vorbim îndată cu amănunte).

Fiind vorba, însă, de începuturile Astrei, credem nemerit să arătăm că cele dintâi Statute ale Astrei nu se datoresc atât lui I. Pușcariu, Barițiu și Cipariu, mai ales nu celui dintâiu, ci cunoscutului luptător român, fost prefect al legiunii de pe Ampoiu la 1848, *Axente Severu*. Iată, ce scrie acesta către *Gheorghe Pop de Băsești*, președintele istoricei adunări naționale ținută la 1 Decembrie 1918 în Alba-Iulia, la 26 Decembrie 1899 : „....Dară tot voinic, înființăm Asociațiunea transilvană, a cărei idee a ieșit din creerii mei și ale cărei Statute compunându-le eu și aflându-le bune dr. Rațiu, Macelariu, Gaetanu și Nicola, le-am expeditat lui Barițiu, ca să le revază, iar acesta, mai cărpind ceva, le-a trimis lui Șaguna, fără al cărui consens nu se putea face atunci nimica, — iar acesta le dete pentru mai mare cărpeală Pușcarului, care are nerușinarea de a se gira de autorul și organisatorul acelei îngropate Asociațiuni”... (Originalui scrisorii

la d-l Zenovie Păclișanu, membru corespondent al Academiei Române).

Dela întemeiere și până astăzi Astra a avut următorii zece președinți :

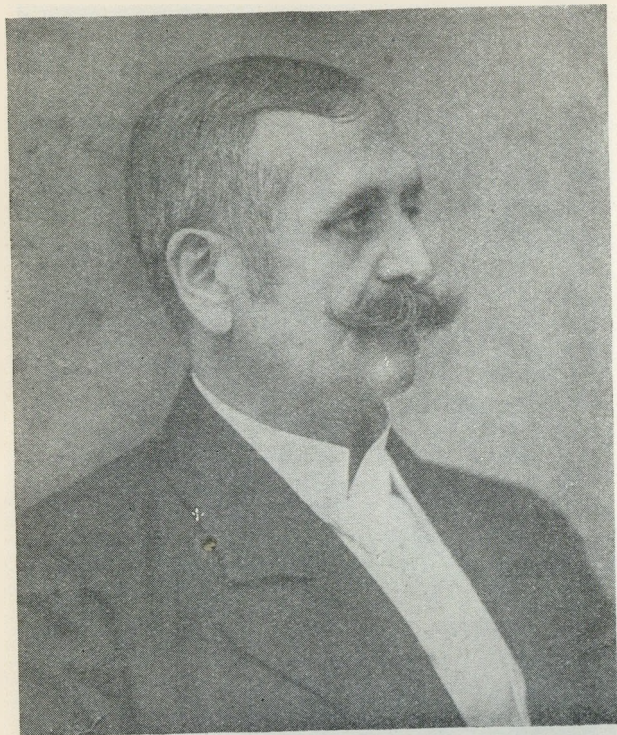
1. Andrei Șaguna (1861—1867) ;
2. Vasile Ladislau Pop (1867—1875) ;
3. Iacob Bologa (1875—1877) ;
4. Timoteu Cipariu (1877—1887) ;
5. George Barițiu (1888—1893) ;
6. Ioan Micu Moldovanu (1893—1901) ;
7. Alexandru Mocsonyi (1901—1904) ;
8. Iosif Sterca Șuluțiu (1904—1911) ;
9. Andrei Bărsescu (1911—1922) ;
10. Vasile Goldiș (1923).

Nu este nici unul din acești zece președinți, de numele căruia să nu se lege o faptă însemnată în legătură cu asociația noastră.

Astfel Șaguna are nu numai meritul de a fi unul din principalii ei ctitori, ci, alături de mitropolitul Al. Sterca Șuluțiu dela Blaj, și unul din cei mai însemnați donatori (Șuluțiu a donat 2000 fl., iar el 1050), apoi îndrumătorul și ocrotitorul ei în zilele grele ale începutului.

Neavând societatea local propriu, ea a fost găzduită, din mila întâiului ei președinte, în una din încăperile seminarului teologic din Sibiu.

Și ce cuminte o povățuia ! Mai mult decât comori materiale, ea avea să strângă comori spirituale și moravuri bune, fiindcă cele dintâi pier, furii le fură și moliile le mănâncă, zice el cu cuvintele

Andrei Bârseanu, președinte al Astrei 1911—1922

Vasile Goldiș, președinte al Astrei din 1923

Sf. Scripturi, pe când acestea din urmă rămân totdeauna. În deosebi atrage atenția tinerei societăți asupra datoriei de a deștepta „facultățile” cele ascunse, puterile latente ale sufletului național, talanții evangheliei care nu trebuie îngropați, ci chi-vernisiți bine, ca să putem da seama de fiecare talant încredințat nouă, în ziua judecății.

Și cât de simbolice sunt și astăzi cuvintele aceastea, rostite de el la 23 Oct. (4 Noembrie) 1861 în Sibiu: „Domnilor, masa dulcii noastre maice este pregătită pentru oaspeți mulți; maica noastră a fost până acum îmbrăcată în doliu, dar de acum înainte se îmbracă în haină de nuntă și pofteste la masă pe toți fiii săi, ca să strălucească și ea în și cu casa sa și să înnoească pe fiii săi, precum se înnoesc tinerețele vulturului!”.

Și chiar dacă Al. I. Odobescu în minunatul său studiu despre „Asociațiunea transilvană”, vorbind despre discursul de deschidere al lui Șaguna îl găsește cam „nebulos” și suferind de o „mărginire a ideilor”, pe care el, fiul răsfățat al unei țări libere, atunci n’o prea putea înțelege, noi cei de astăzi trebuie să recunoaștem că „prudența”, „abnegațiunea”, „patriotismul concentrat” al lui au fost de mare folos societății ce se înfiripa.

Înlăturat dela președinție, Șaguna, la adunarea generală a Astrei ținută în Cluj la 26—28 August 1867, e ales *Vasile Pop*, vicepreședintele „curiei regești”, adică al Curții de Casație din Budapesta și președintele senatului acestei instituții. Era un

fel de boicot al mirenilor împotriva clericalismului. De aceea, plin de încredere, în puterile sale, noul președinte lansează ideea: „Prin noi înși-ne! Prin forța și răbdarea noastră, înainte!”.

Adunarea aceasta dela Cluj mai e însemnată și pentru hotărîrea ce aduce de a întemeia o „foaie”, adică o publicație periodică „Transilvania”. Președintele o proiecta ca ziar popular pentru a fi de folos țaranului. El era de părere că țaranul nostru trebuie să-și păstreze cu scumpătate pământul puțin cât îl are și să învețe a-l munci mai bine decât până acum. „Stagnarea în economie”, zice el „va aduce... mai mare daună; ea este mai periculoasă decât stagnarea în politică”. Mare adevăr!

Totuș, când „Transilvania” apărură sub îngrijirea redacțională a primului secretar al Astrei G. Barițiu, ea se înfățișa ca revistă pentru intelectuali, fiind înainte de toate buletinul care tipăria toate actele privitoare la această societate (Procese Verbale, înscrieri de membri, donații ș. a.), apoi disertațiile științifice, mai cu seamă istorice ale membrilor ei. Cititorii țărani, așa se vede, erau prea puțini.

Dar nici intelectualii nu arătau prea mult interes. Insuși președintele Pop e nevoit să constate acest lucru într-o lungă și interesantă scrisoare către Barițiu pe care vrea să-l consoleze pentru lipsa de interes a publicului, arătând că, pe lângă indolență sau nepăsare, trebuie să mai admitem și lipsă de timp, ca în cazul său particular, apoi sărăcia duhului atâtor cari nu au „în ca-

mera lor sufletească" atâta, „cât să poată împărtași de acolo și pe alții”.

Frumoase profesii de credință culturală a făcut el și alte dăți la Gherla (1868), apoi la Șomcuta Mare (1869) și Năsăud (1870). La această adunare a izbutit să determine 44 de comune grănițrești să se înscrie ca membri fondatori ai Astrei, achitând taxele cuvenite și dând un frumos exemplu și pentru zilele noastre de felul cum trebuie sprijinită cultura națională.

Sunt memorabile și adunările generale prezidate de el la Sebeș (Alba) și la Deva (1874), cea din urmă de acest fel, în care își rosti testamentul național zicând: „Ideea înființării Asociațiunii... nu numai că e măreață, dar trebuie să o considerăm ca o inspirație divină, porceasă din îngrijirea părintească de a nu da pieirei un popor ales”. (Vezi mai multe la *Dr. Ilie Dăianu*: Al doilea președinte al Astrei, Vasile L. Pop (1819-1875) în Biblioteca populară a Asociațiunii Nr. 129).

Al treilea președinte al Astrei este *Iacob Bologa* acest suflet candid, de o puritate de cristal, cum îl caracterizează *Barițiu*, care l-a cunoscut așa de bine.

După altarul religiei sale, el nu avea altar mai sfânt decât această societate, de dragul căreia jertfia bani, timp, călătorii obositoare pentru un om bătrân și de multeori liniștea sufletească, pentru înlăturarea intrigilor vrăjmașe.

El își da seama că, mai presus de desbinările confesionale și politice, Astra singură poate întruni pe toți românii la masa ei, ca odinioară agapele pe cei dintâi credincioși ai Domnului nostru Isus Christos.

Chiar ultimele lui cuvinte au fost o rugăciune pentru prosperarea societății: „Rogu-Vă, aveți grijă de Asociațiune și de tinerele sale institute!”.

El a făcut propunerea în ședința dela 3 Mai 1868 să se înființeze sucursale ale Astrei în toate centrele mai de seamă sub numele de „despărțăminte”.

Această propunere a încuviințat-o și adunarea generală din Șomcuta Mare, ținută în anul următor, și ea avea să dea roade îmbelșugate înfăptuindu-se mai târziu în tot cuprinsul Ardealului, ba chiar și afară de această provincie.

Al patrulea președinte e *Timoteu Cipariu*. Învățat, generos, însuflețit și modest, personalitatea lui avea să fie una din cele mai mari puteri de atracție sufletească pentru tânăra asociație transilvană. La adunarea de constituire din 1861 în Sibiu avea să spună el cuvintele acelea memorabile despre limba românească, asemenea cărora nu găsim altele în toată istoria limbii și literaturii noastre. Cităm numai acest fragment minunat despre graiul nostru, acest „tezaur... dulce ca sărutările măicuțelor noastre, când ne aplecau la sânul lor ;

tezaur mai scump decât viața ; tezaur pe care de l-am fi pierdut, de l-am pierde, de vom suferi vreodată, ca cine va cu puterea, cu înșelăciunea sau cu moamele să ni-l răpească din mâinile noastre. — atunci mai bine să ne înghită pământul de vii, să ne adunăm la părinții noștri cu aceea mângâiere, că nu am

Muzeul „Asociației” din Sibiu

trădat cea mai scumpă ereditate, fără de care nu am fi demni a ne numi fiii lor : limba românească” (Discursul e reprodus în întregime de d-l G. Adamescu în *Electvența română*. Bibl. pentru toți).

Și cu ocazia adunării generale dela Brașov (1862), tot el avea să rostească cuvintele cele mai mișcătoare despre înalta menire a acestei societăți. El zise : „Dea cerul ca, precum toți suntem de un sânge, toți ne-am îndulcit dela sânul mamei noastre cu aceleași cuvinte dulci, toți ne suntem frați, — oricât ne despart munții și văile, și ori cât ne împart stările politice și confesiunile religioase, — tot numai una să fim : o națiune, o limbă, o literatură. Și, dacă pe alt câmp Românul e tăiat în bucăți și purcede pe căi diferite, uneori cu totul contrarii, cel puțin în literatură, în pașii către cultură, numai un corp și numai un suflet să fie. Atunci, orice despărțiri politice, sociale și reli-

gioase ne vor tăia dela olaltă, dar spiritul națiunii și geniul român va tinde aripile sale peste toți fiii lui Traian și-i va ține legați întru legăturile păcii, frăției și unității naționale. Așa să fie în veci! Amin”.

Vrăjit de frumusețea acestor cuvinte, Odorescu uită aproape cu totul de critica adusă de orator vieții literare din capitala României libere prin cuvintele puțin măgulitoare de „apa turburată și mestecată a Dâmboviței în București”. Remarcabilă e și propunerea făcută de el și primită de această adunare generală, de a se strânge și păstra cu sfințenie monumentele de limbă (cărți și manuscrise vechi), precum și înființarea unei biblioteci.

Un izvor de continue îndemnuri bune pentru viitor poate fi și discursul său de deschidere de la memoria adunare generală ținută la Sibiu în 27 August 1881. El arată acel impuls general care, acum 20 de ani, a dat naștere, acestei societăți și e fericit să vadă întruniți acum, la o adunare a ei, mai mulți români decât oricând înainte, — „semn învedereat că ideea asociațiunii noastre a fost o idee de viață și este îmbrățișată

cu însuflețire, precum merită”. El accentuează atât caracterul umanitar și de binefacere, cât și cel științific și literar al însoțirii ardelenilor. Ce frumoase sunt și astăzi aceste cuvinte rostite de el atunci : „Da ! câmpul civilizațiunii, al literelor și științelor este vast, destul de larg pentru orice activitate nobilă, onestă, utilă și meritorie, — unde nimenea nu se cotește și nimenea nu e de prisos, ci din contră, cu cât activitatea e mai multiplă și mai intensă, cu atât și rezultatele ei sunt mai solide, mai certe, mai copioase și mai revărsate”. Oricât ar fi, însă, de interesantă urmărirea activității acesteia prodigioasă în cadrele vechei noastre societăți culturale, trebuie s'o întrerupem, fiindcă ne așteaptă altele, pe care încă trebuie să le trecem în revistă, dacă e să fim cât de cât compleți.

După moartea lui Cipariu și Bologa, adunarea generală din Abrud (1888) alege prin aclamație

cu rară însuflețire, președinte pe *Gheorghe Barițiu*, iar vicepreședinte pe *Nicolae Popea*. Acesta din urmă, având dificultăți din partea guvernului, în anul următor renunță, fiind ales în locul său vicarul arhiepiscopesc *Dr. Ilarion Pușcariu*. Rar se poate găsi nu numai în analele acestei societăți, ci și în ale altora, o președinție mai vrednică decât aceasta. Timp de 28 de ani fără întrerupere, el fusese secretarul general și resortul intim al *Astrei*. O cunoaștea deci ca nimeni altul. Condusese chiar adunări generale în calitatea sa de secretar, fiindcă se întâmplase să nu poată participa la una din acestea nici președintele, nici vicepreședintele ei. Fiind de o vigoare și putere de muncă fenomenală, el a fost cel mai chemat s'o îndrumeze și susțină, chiar și atunci când alte energii lănceziseră

sau dispăruseră aproape cu totul. El e și autorul celui dintr-un program de activitate culturală al societății. Fiind de mare interes și actualitate și astăzi, îl rezumăm în 15 puncte, așa cum îl formulase *Barițiu* înainte cu aproape 70 de ani.

1. Cărți școlare, după propunerea respectivelor corpuri didactice. 2. O istorie a românilor din Transilvania. 3. Starea agriculturii

Biblioteca centrală a Astrei

la românii ardeleni, ținându-se seama de : a) înrăurirea chimiei asupra agriculturii; b) grădinaritul sau horticultura; c) pomăritul; d) silvicultura; e) cultura viermilor de mătase; f) apicultura; g) îngrijirea diferitelor soiuri de vite, în legătură cu următoarea întrebare : dacă de 25 de ani încoace prăsirea de vite și nobilitarea diferitelor soiuri a înaintat sau a înapoiat ? Una sau alta, pentru ce ? 4. Descrierea comparativă a locuințelor țăranilor noștri. 5. Descrierea la fel a porturilor (costumelor) românești, din punct de vedere practic și estetic. 6. Descrierea alimentației poporului român. 7. Unde sunt bărbații cei mai puternici și mai muncitori și unde femeile cele mai frumoase ? 8. Paralelă între românii ardeleni și românii din alte ținuturi, din punct de vedere psiho- și fizio-logic. 9. Mijloacele cele mai sigure pentru întemeierea, îmbunătățirea și susținerea școlilor noastre populare ? 10. Colecție de cele

Din Muzeul etnografic al „Asociației” (Tulgheș)

mai bune balade românești din Ardeal. 11. Pentru ce nu poate progresa pictura noastră bisericească? 12. Colecția tuturor inscripțiilor romane descoperite în Transilvania, însoțite de comentarii. 13. Un compendiu de medicină. 14. O dietetică populară și 15. Flora Transilvaniei cu numiri românești și observații științifice (vezi Propusețiunile d-lui G. Barițiu în „Actele privitoare la urzirea și înființarea Asociațiunii transilvane” p. 104).

În afară de acest program de activitate, tot de numele lui se leagă redactarea organului de publicitate al acestei societăți „Transilvania” dela întâia sa apariție și până în 1888, când a fost ales președinte. Ocupându-se el mai mult cu istoria a fost lucru firesc să imprime acest caracter și revistei ce conducea. Pretențioșii și invidioșii, însă, a căror sămânță niciodată nu piere, i-au făcut din aceasta un cap de acuzare, făcându-l responsabil pentru deficitul care fatal trebuia să urmeze la o revistă așa de slab sprijinită, cum era aceasta. Când apoi redactorul se arată bucuros să scape de această „iobăgie”, oferindu-se să plătească el dintr'al său pe gălăgiosul avocat (Răuciu din Săliște) care îl învinuise pe nedrept, zelul criticaștrilor s'a mai potolit.

Ba s'au găsit unii cari spuneau că nu e bine să se mai țină nici adunări generale, fiindcă se pierde atâta timp, bani și energie de pomană. Toate acestea s'ar putea întrebuința cu mai mult folos în alt chip. Ce minunat arată Barițiu rostul acestor adunări mai cu seamă la un popor oprimat, cum eram noi pe vremuri: împrumutarea de idei între cetățenii de aceeași limbă; desvoltarea sentimentelor umanitare; desvoltarea solidarității naționale; înavușirea, poleirea, purificarea și unificarea limbei; dobândirea convingerii că în această limbă se pot prea bine cultiva nu numai științele și artele, dar se poate și legifera și administra un Stat; în fine deșteptarea mândriei noastre de rasă ca popor romanic, alături de cele mai civilizate popoare din lume. Toate acestea nu se puteau și nu se pot obține pe altă cale decât pe aceea a adunărilor sau congreselor generale.

Dându-și bine seama, ce impresie covârșitoare fac cifrele, când ele rezumă realități, Barițiu arată de mai multe ori în cifre rezultatele obținute până atunci și străduințele pentru viitor ale societății. Astfel în adunarea generală din Hațeg (1891), el arată că, până la 1881, Astra distribuise la 120 de studenți burse în sumă de 29.581 fl.; la 273 învățăcei de meserii 4910 fl.; școlilor sărace 3400 fl.;

premier literare 601 fl.; pentru cele două expoziții mari (Brașov, 1862 și Sibiu, 1881) Astra și membrii expozanți cheltuiseră peste 20.000 fl.; apoi dacă mai adăogăm și cheltuielile făcute cu diferite tipărituri sumele jertfite de poporul nostru în acest timp relativ scurt se ridică la 70.000 fl.

Tot el a stăruit foarte mult, chiar prin „opiniune motivată” pentru întemeierea școlii civile de fete a asociației, transformată în zilele noastre în liceul de fete din Sibiu, și stăruia foarte cuminte nu atât pentru înființarea de licee și școli cu caracter teoretic, cât mai cu seamă pentru școli reale, comerciale, industriale și agricole, cu mult mai potrivite nevoilor unui neam sărac și asuprit ca al nostru. Dar a expune activitatea lui Barițiu în cadrele Astrei, înseamnă a face aproape întreaga istorie a acestei societăți din 1860 și până la moarte în 1893.

După moartea acestuia, adunarea generală ținută în Sebeș, jud. Alba, în anul următor, alege președinte pe Ioan M. Moldovanu, iar vicepreședinte rămâne tot cel vechiu (Dr. Il. Pușcariu). Deși activitatea literară și științifică a lui Moldovanu nu era prea bogată (afară de câteva manuale

școlare, incontestabil foarte bune de istorie și geografie, precum și de limba latină, el nu tipărise decât două volume de „Acte sinodale”, adevărate mine de aur pentru istoriografia noastră și acestea, apoi câteva studii critice de o agerime neîntrecută în publicistica ardeleană contra lui Titu Maiorescu pentru faimosul său studiu critic „În contra direcției de astăzi în cultura română” (1868), precum și în contra lui N. Popea pentru lucrarea sa „Vechea metropolie”), — totuș acest om, așa de simplu după vorbă, după port, a fost una din cele mai mari autorități, vrednic să fie pomenit între înțelepții ne-

murilor. Discursurile lui, scurte și sentențioase, sunt capodopere de înțelepciune și de bun simț. O editură s'ar onora punându-le la îndemâna tinerețului școlar dornic de asemenea comori rare.

Două fapte mai însemnate se leagă de președinția lui. Întâiul e descălecarea Astrei în Banat. Al doilea, hotărârea de a se înființa casa națională centrală din Sibiu. Guvernul unguresc vedea chiar și în denumirea societății noastre de „Asociație transil-

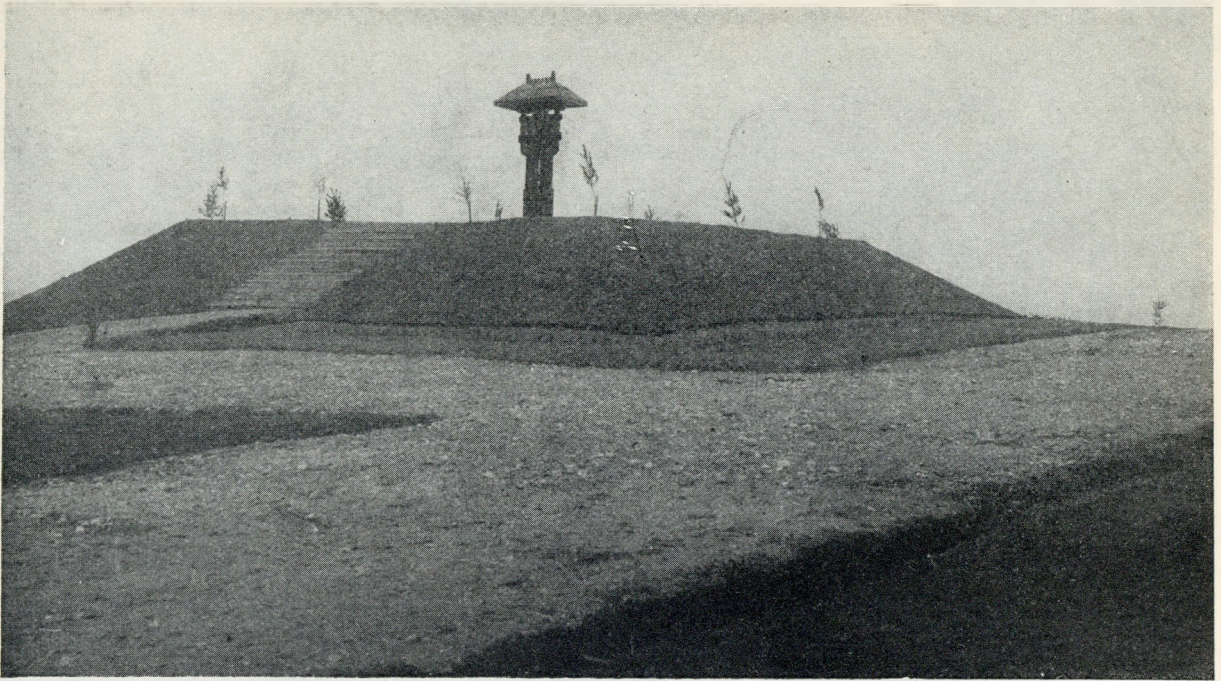
vană” tendințe, dacă nu iredentiste deadreptul, în orice caz autonomiste, separatiste. Partidul național înscrisese ca întâi punct în programul său politic dela 1881: autonomia Transilvaniei. Era firesc, așa dar, ca guvernul să ceară suprimarea odiosului cuvânt din titlul societății și, odată cu aceasta, schimbarea statutelor și, deci, lărgirea cadrelor de activitate.

Merită să fie semnalat, pentru ilustrarea chibzuinței cu care această societate a fost condusă în timpurile grele, că, deși în 1874, cu prilejul adunării generale dela Deva, Lugojenii o invitară să-și țină viitoarea adunare generală la ei, conducătorii au găsit că, potrivit statutelor, nu pot să dea curs acestei

invitații și, astfel să renunțe la ea, dacă nu vor să primejduiască însăși existența societății. Măsură foarte chibzuită! Probabil că exemplul „Maticiei” slovace le va fi sugerat această măsură. (Profitând de mici nereguli constatate la conducerea ei, guvernul maghiar o desființă și-i sechestră întreaga avere). Îndeplinind așa dar formalitățile cerute de guvern în 1895, Astra, sub conducerea iscusită a acestui bătrân, face întâiul pas pentru lărgirea cercului ei de activitate, ținând întâia ei adunare generală pe teritor bănățean, la Lugoj. Dându-și seama de însemnătatea acestui pas, pre-

Din Muzeul etnografic al „Asociației” (odă din Săliște)

Crucea dela Șelimbăr ridicată de „Astra“

ședintele după ce arată progresele înfăptuite în această regiune în ultimii 200 de ani, prin ridicarea atâtor sate și orașe înfloritoare în locuri acoperite odinioară de ruine, zice : „Acesta este primul pas ce-l facem scoborînd coasta munților și înaintînd spre marginile extreme ale țărâmului ocupat de neamul nostru... Fie de bun augur pasul acesta ! și contribuiească el cu îmbelșugare la producerea acelor fructe, pe cari unul fiecare dintre noi le dorim și le așteptăm dela însoțirea ce ne-a întrunit aci... Totdeauna brănele noastre să fie încinse, brațele inarmate. Trebuie să cucerim formal terenul împiedecat cu greutăți felurite și altora, cari se află în pozițiuni mai favorabile, de tot necunoscute“.

A doua faptă însemnată din timpul președinției sale este hotărîrea luată în adunarea generală din Mediaș (1897) de a se ridica o casă națională centrală la Sibiu. Propunerea făcută mai întăiu în adunarea generală din Lugoj, studiată temeinic de comitetul central, mai ales de secretarul Corneliu Diaconovici, întâmpina o crâncenă opoziție, în fruntea căreia era canonicul Augustin Bunea. Dănd loc liber pentru discutarea chestiunii acesteia importante, președintele are marele merit că nu o lasă să se îngroape în dosarele cine știe cărei „comisii speciale“, cum cerea d. deputat Dr. Nicolae Șerban pe care așa se vede îl plictisia această discuție, ci, după înșirarea tuturor argumentelor pro și contra, admite votare nominală. Cu 46 voturi contra 35 s'a hotărît construirea numitei case. Purtătorul de cu-

vânt al majorității la această însemnată adunare generală era părintele protopop Dr. Ilie Dăianu, atunci directorul ziarului „Tribuna“, Sibiu.

Retrăgându-se I. M. Moldovanu dela președinție în 1901 din cauză de boală, e ales, ca o dovadă a unității noastre sufletești, profundul gânditor *Alex. Mocsonyi* care saluta pe frații săi ardeleni în cea dintâi adunare generală ținută în Banat cu aceste remarcabile cuvinte : „Prin aceasta se dăruie un zid de despărțire între frații de acelaș neam, setoși de aceeaș cultură, Asociațiunea noastră în această adunare se desbracă de caracterul ei provincial și proclamă principiul solidarității naționale pe terenul cultural“... Memorabile cuvinte !

Tot atât de însemnate sunt și cuvintele sale de crez cultural. Intr'un secol îmbibat de cugetare pozitivistă și de ateism, el constată cu deosebită satisfacție „indisolubila trinitate a sentimentelor religioase, naționale și patriotice“ la poporul nostru și încheie așa de semnificativ pentru acele vremuri că, atîta timp cît neamul nostru stăruiește în aceste sentimente și va ținea la cultura sa creștină, națională și patriotică, poate exclama liniștit : „afară de frica lui Dumnezeu, altă frică nu cunosc !“

Deși om cu atâtea mijloace, intelectuale, morale și materiale, el se retrage dela conducere după trei ani de activitate. În locul lui e ales *Iosif Sterca Suluțiu*. Prieten și biograf al eroului nostru național Avram Iancu, memorialist de seamă, descendent din două familii arhieresti cu cele mai frumoase

Adunarea despărțământului Sibiu la Săliște în 1926

Expoziția de copii la adunarea din Săliște în 1926

tradiții culturale românești (Șuluțiu, mitropolitul și Aron, episcopul din Bistra munților apuseni), el are fericirea să inaugureze în 1905 casa națională din Sibiu, în cadrele unei expoziții și serbări neuitate.

Fără să aibă concepții culturale deosebite, el dovedește mult bun simț și o dragoste de neam, demnă de descendenții unor așa de iluștri înaintași. Astfel, comentând cuvintele înțeleptului patriei maghiare, Deak Ferencz, autorul dualismului austro-ungar (1867) care a zis că el ar pleca imediat din raiu, dacă n'ar putea fi și acolo Ungur și romano-catolic, — observa în numele nostru : „Noi nici că intrăm în raiu, dacă n'am putea intra ca Români, cu limba și legea noastră strămoșească”.

Întotdeauna încearcă să răspundă cuvintelor în versuri cu care vrednicul protopop unit din Borlești, jud. Satu-Mare, Gh. Șuta saluta adunarea generală a Astrei, ținută la Baia Mare în 1903 :

Nu știm ce e scris în stele :
 Au să vină zile grele ?
 Nu știm vremea ce aduce,
 Dar Românii-și face cruce
 Și se 'ncrede în puterea
 Unui mare Dumnezeu !

Casa națională din Rășinari a despărțământului Sibiu al Astrei (1930)

Iată acum și încercarea lui de răspuns, parte în versuri, parte în proză, lipsită însă de reliefurile celor de mai înainte : „Pot să vină zile grele, dacă astfel scrie 'n stele. Dar Românii își face cruce și merge înainte cu încredere în marile Dumnezeu și în a sa virtute, căci geniul românismului veghiază și din

vechi morminte strigă: Rezistă, barca mea, rezistă !” (Vezi Discursurile prezidentului Asociațiunii Iosif Sterca Șuluțiu de Cărpiniș, cu ocaziunea sărbăto-

Echipa de dansuri naționale a școlii de menaj din Săliște, propagandiste ale Astrei, la sate (1930)

rilor din 19 August 1905 și urm. apoi Răsunet la inaugurarea Muzeului p. 24 și p. 19).

Fiind Șuluțiu cam bolnăvicios, încă în timpul președinției sale se afirmă tot mai strălucit puterea de conducere a prof. brașovean Andrei Bârseanu, ales vicepreședinte din 1905, iar din 1911 până la moarte (1922) președinte al acestei societăți. Ce a fost el pentru Astra, nu se poate arăta în câteva rânduri. Ajunge doar să amintim că aportul său cultural este enorm. Dela Șaguna, Cipariu și Barițiu încoace, lumea românească nu mai prea auzise îndemnuri atât de înălțătoare ca ale lui. Această lume a ajuns, precum foarte bine zice I. P. S. S. Mitropolitul Blajului Vasile Suci în discursul său comemorativ dela Sânta-Medra anului 1922, să identifice în anii săi din urmă pe președinte cu societatea prezidată de el. „Când zici Andrei Bârseanu, zici Astra !” Frumoasă identificare și nobil exemplu de muncă neobosită, de devotament desăvârșit și de multe ori de jerfe grele ! El e și autorul imnului Astrei cu muzică de Iacob Mureșianu, precum tot cu un imn (Imnul Unirii) a intrat în conștiința întregului nostru neam.

Chiar dacă n'ar fi făcut altceva decât să salveze acest reazăm al naționalității noastre în viforul războiului din urmă, și încă ar avea titlul de merit nepieritor în anele societății. Și nu era lucru ușor acesta, când amândoi secretarii Astrei (atât d. O.

[Secția medicală biopolitică a Astrei din Cluj, în 1927

Goga, cât și d. O. C. Tăslăuanu) erau dezertori în ochii Ungurilor și agitatori din cei mai primejdioși împotriva scopurilor lor răsboinice! Sabia lui Dămocle sta amenințătoare asupra societății. De trei ori ajunsese cauza ei în consiliul de miniștri maghiar și tot de atâtea ori a știut să pareze dibăcia președintelui loviturile proiectate.

Unde mai punem însă discursurile lui de deschidere, din analiza cărora d. C. Rădulescu-Motru a putut să desvolte o concepție naționalistă așa de luminoasă, ca urmaș al său în scaunul de nemuritor al Academiei Romane. Tot lui îi revine meritul de a fi tăurit și programul de activitate cel nou al Astrei în România întregită și de a fi inițiat federalizarea societăților noastre culturale mai de seamă. Ca o expresie a marei pierderi îndurate de Astra, prin moartea lui, adunarea generală din 1922 a proclamat anul de doliu, cu prilejul împlinirii vacanței prezidiale *).

Din vara anului următor (1923) și până astăzi, în fruntea Astrei e d. Vasile Goldiș, președintele ales de adunarea generală din Timișoara. Urmând povața celor vechi, de a nu ne ocupa de oameni

încă în viață, trecem la partea a doua a studiului de față.

II. STAREA DE AZI. — Neavând alte mijloace de informație asupra stărilor de astăzi decât rapoartele prezentate de comitetul central adunărilor generale, vom rezuma această situație, întemeindu-ne pe numitele rapoarte, precum și pe broșurica „Astra în anii de după războiu” (1918-1928).

Cea dintâi lucrare mai însemnată a ei în timpul din urmă a fost *schimbarea statutelor*.

Această schimbare, după discuții numeroase în anii 1920 și 1923, se face în anul următor (1924) după următoarele principii :

1. „să se dea societăților culturale posibilitatea unei colaborări cât mai strânse cu Astra, colaborare de atâtea ori și din atâtea părți reclamată” ;

2. „să se dea un rol mai mare principiului de descentralizare, atribuind o parte a problemelor, încredințate până aci adunării generale, comitetului central” ;

3. „fixarea principiului arondării în general a despărțămintelor Astrei după plase și dându-se posibilitatea ca mai multe județe să se poată organiza în regiuni ale acestei societăți” ;

*) O expunere tot atât de interesantă asupra trecutului acestei societăți s’ar putea face — și va trebui să se facă odată — înfățișând cele aproape 65 de adunări generale ale ei, ținute în atâtea centre românești și în împrejurări așa de deosebite de cele de astăzi, Generația actuală, care posedă atâtea mijloace de comunicație rapidă, nici idee nu poate avea de jertfa de timp, de bani, de energie și de atâtea ori de sănătate pe care o aduceau înaintașii noștri, întrunindu-se pe vremuri la Șomcuta, la Abrud, la Hațeg și aiurea. Dar fizionomia morală așa de deosebită a fiecărei adunări generale ! Procesele verbale, seci și aride, nu ajung pentru refacerea acestor tablouri sociale așa de colorate. Datele lor trebuie întregite cu ecurile stărnite în presa și în scrisorile contemporane. Lucrare anevoioasă, dar meritorie pentru cel ce se va dedica ei. Astfel, ca să dăm un singur exemplu semnificativ : adunarea generală din Sighișoara (1879) proclamă membru de onoare pe Vasile Alecsandri, deși acesta era „Ju-

nimist”, detestat de etimologii cari stăpâneau Astra. Succesul dela Montpellier și sărbătorirea poetului, după acest succes, de întreaga intelectualitate a României libere a arătat și membrilor acestei societăți valoarea incontestabilă nu numai a omului, dar și a direcției literare reprezentate de el. Comitetul central în scrisoarea de felicitare ce i-a adresat spune că-și dă seama că nu cântecul gîntei latine e singurul său merit literar. Dacă îl felicită, e pentru că prin acest cântec a „pus la înălțime înaintea gîntei latine și putem zice a lumii întregi onoarea și gloria națiunii române, sentinela perpetuă a civilizațiunii la porțile orientului”. Mulțumindu-le Alecsandri pentru cinstea făcută, răspunde : „A fi poet este un avantaj personal, a fi însă apreciat între conaționali săi este o favoare a soartei pe care o știu aprecia cu legitimă mândrie”. (Vezi *Transilvania* Nr. 14 din 15 Iulie 1878, pag. 157 și urm.).

4. „se are în vedere lărgirea cercului de activitate al agenturilor Astrei din comune“;

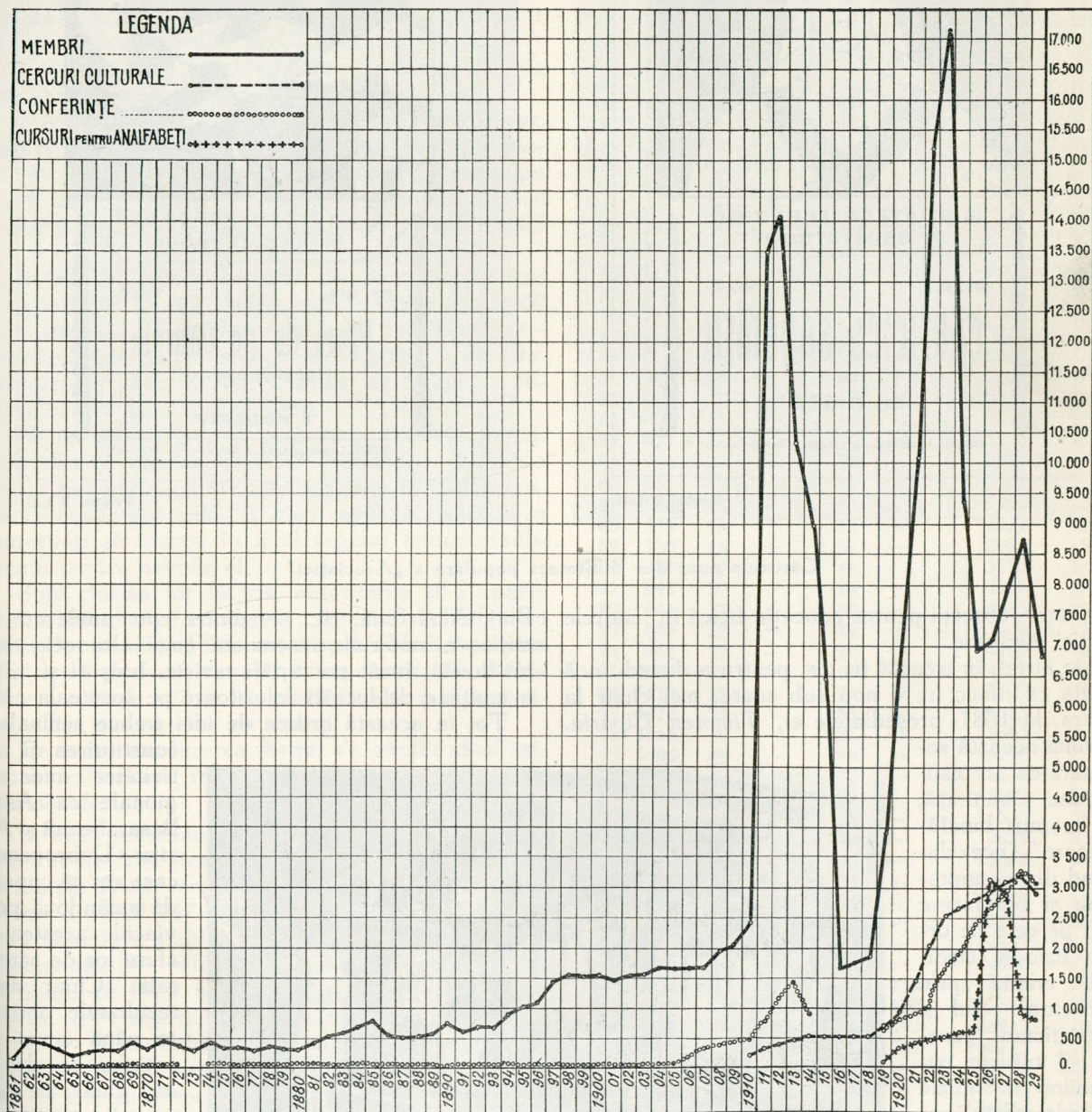
5. „se lasă comitetului central latitudinea de a micșora sau spori taxele, cotizațiile de membri, sub rezerva adunării generale.

Urmând exemplul comitetului central, secțiile

cea fizică, ea fiind temelia celorlalte prosperități.

Încercarea aceasta e cu atât mai lăudabilă și mai binevenită, cu cât mai mare a fost sdruncinul pricinuit de războiu sănătății nu numai morale, ci mai ales fizice a poporului nostru.

În urma intervenției acestei secții, adunarea ge-

Astra din 1861 până în 1929.

științifice-literare își schimbă și ele regulamentul, așa încât din 1925 funcționează cu regulament schimbat și, datorită stabilirii centrului lor la Cluj, în condiții superioare celor din trecut. În deosebi trebuie remarcată încercarea lăudabilă a secției medicale a Astrei de a promova, alături de prosperitatea morală și intelectuală a națiunii noastre, și pe

nerală ținută în 1927 la Sibiu revine asupra statutelor Astrei precizând scopul societății prin cuvintele: „promovarea literaturii și culturii, atât spirituale, cât și economice a Românilor pe baza principiilor biopolitice: prosperarea intelectuală, morală și fizică“.

La acestea se adaugă crearea unei secții feminine

Prețul 5 Lei.

Prețul 5 Lei.

Cărțile noi din Biblioteca populară a „Asociației”

și a unei subsecții pentru educația fizică în cadrele secției medicale.

De altfel, în trecut fie zis, pentru a dovedi încă odată că nimic nu e nou sub soare, nici chiar la Astra, la 1881 președintele ei, *Timoteu Cipariu*, definea această societate ca „o instituție umanitară, cu scopuri binefăcătoare” (neexcludând din umanitarism și binefacere nici pe cele de ordin fizic și medical), creată „prin stăruința, zelul și patriotismul general al tuturor oamenilor de inimă și devotament”.

Dar nu e rău ca diferitele generații, ce se succed la conducerea societății, să-și arate preocupările lor, și prin astfel de precizări sau adăogiri, aduse textului vechilor Statute.

Descentralizarea a intensificat viața câtorva des-părțăminte centrale care lucrează foarte frumos, cum sunt despărțămintele : Brașov, Sibiu, Cluj,

Blaj, Alba-Iulia, etc., — dintre care unele au și mijloace materiale însemnate (mai ales cele din-tâi două), încât pot tipări reviste, broșuri și iniția o mulțime de lucrări folositoare pe socoteala lor.

Tot în această ordine de idei trebuie semnalată

constituirea și activitatea unor regionale ca Astra Basarabeană și Astra Dobrogeană, care vor să cuprindă amândouă provinciile acestea în sfera lor de activitate. Chiar dacă rezultatele obținute până acum nu satisfac pe deplin nici chiar pe generoșii inițiatori, totuși trebuie să recunoaștem aceste începuturi frumoase.

Descentraliza-

rea, însă, a anemiât într-o câțiva activitatea centrului.

Însuși comitetul central se plânge în darea de seamă ce a prezentat adunării generale ținută în toamna anului 1929 la Turda că taxele de membri

Tărani români în frunte cu Episcopul Comșa al Aradului la stăruința casei culturale a „Astrei” din Nădaș (Arad) maiu 1930

nu sunt suficiente pentru acoperirea cheltuelilor necesitate de nevoile lui.

Judecând după criteriile de dinaintea războiului, membrii ar trebui să achite următoarele sume :

Membrii ajutători, cei cu 2 coroane aur de pe vremuri, n'ar trebui să plătească zece lei, ca acum, ci cel puțin 70 lei. (Logic ar fi 80, fiindcă 40 lei valută depreciată de astăzi se consideră egal cu 1 leu sau 1 coroană aur, deci 2 cor. aur=80 lei).

Cei activi, pe vremuri cu 10 cor., astăzi cu 50 de lei, ar trebui să achite cel puțin 350 de lei.

Membrii pe viață, cei cu 200 coroane-aur, astăzi cu 500 lei, ar trebui să-și răscumpere diploma ce le decorează pereții caselor plătind cel puțin 7000 lei, — asemenea și membrii fondatori cei cu 400 cor.-aur, astăzi cu 1000 de lei ar datora 13.000 lei.

În sfârșit, fondatorii casei naționale, aceia cari au contribuit în anii 1900 și anii următori câte 2000 cor.-aur și li s'a gravat numele în plăcile de marmură neagră ce împodobesc de o parte și de alta, intrarea la Muzeul Astrei, astăzi ar trebui să dozeze 66.000 lei în acelaș scop.

Neputând să îndintă prea tare această coardă, mai ales pe vremuri de criză economică, Astra s'a văzut nevoită să caute alte mijloace pentru asigurarea scopurilor sale. A făcut apel la bănci și la autorități să înscrie în mod regulat anumite subvenții pentru nevoile ei.

Spre cînstea lor fie zis, autoritățile și o parte dintre bănci, mai cu seamă „Albina” din Sibiu au și înțeles să răspundă acestui apel. (Numai aceasta din urmă donează regulat pentru scopurile Astrei câte o sută de mii de lei, afară de alte mici ajutoare). Dar nici acestea nu ajung.

De aceea conducerea Astrei s'a gândit să-și asigure venituri mai trainice din concesiunile de cinematografe.

În baza regulamentului pentru cinematografe elaborat de Ministerul Cultelor în 1927, când președintele Astrei era titularul acestui departament, Astra a primit 247 concesiuni, din care 215 pentru cinematografe stabile, iar 32 pentru cinematografe ambulante. Din cele stabile, aflăm din raportul comitetului pe 1929, s'au plasat în toată țara 122, iar 93 au să fie plasate de aici înainte. Din cele ambulante au fost predate până acum pentru a fi utilizate 17 (9 din acestea Regionalei din Basarabia), iar 15 pentru viitor.

Venitul anual al acestor concesiuni stabile este de 3.003.000 lei. Așa se face că averea Astrei, veniturile și cheltuelile ei arată spor continuu.

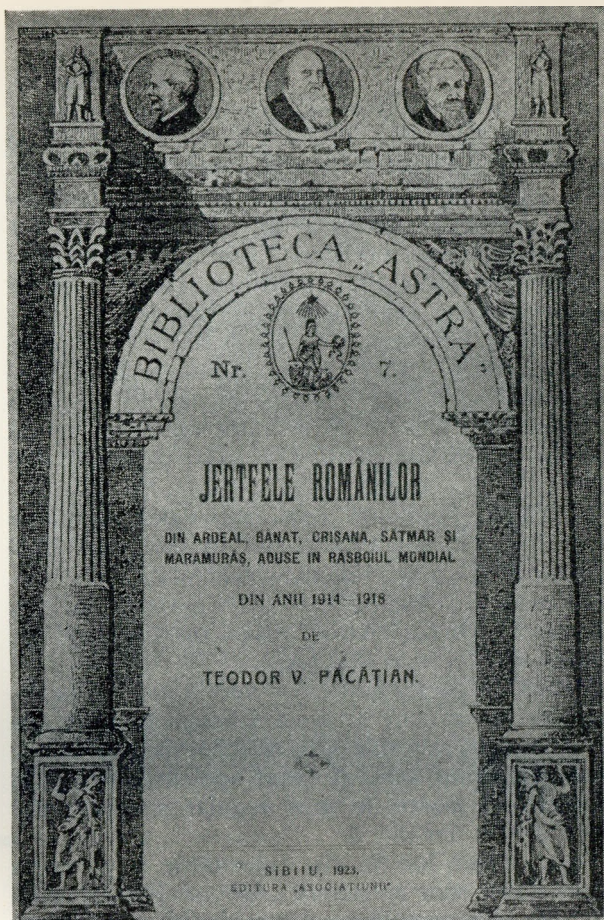
În anii 1927, 1928 și 1929 (până la 10 August) s'a încasat, de pe urma acestor concesiuni, suma de 4.702.085 lei și mai rămân încă 2.897.343 lei de încasat.

Din cauza acestor restante comitetul central se plînge că nici cu concesiunile de cinematografe „treaba nu merge strună”. Îl credem. Dar, dându-ne seama de fluctuațiile fatale ce prezintă viața

Anul	Membri	Despălt.	Cercuri cult.	Conferințe	Analizabeti	Suma cheltuită în scop cultural (pînă la 1920 în moneda austro-ungară și după 1920 în moneda românăastă)	Averea
1861	135	1	—	3	—	635	7063
62	468	1	—	1	—	1882	10980
63	407	1	—	1	—	2120	11924
64	2 5	1	—	4	—	2120	21083
65	193	1	—	4	—	1860	22044
66	257	1	—	13	—	1680	24309
67	286	1	—	4	—	2210	28036
68	286	1	—	14	—	2565	29977
69	446	1	—	34	—	2243	40200
1870	350	18	—	24	—	3337	43180
71	473	18	—	19	—	4277	52200
72	370	18	—	20	—	4979	51078
73	295	18	—	—	—	4313	50263
74	417	18	—	24	—	3096	59286
75	321	18	—	46	—	3123	61814
76	385	18	—	18	—	3405	64107
77	337	18	—	33	—	3850	68524
78	390	18	—	25	—	3500	70128
79	364	18	—	18	—	3865	73933
1880	360	18	—	32	—	3048	75689
81	440	18	—	50	—	2938	79592
82	501	18	—	42	—	3728	80699
83	555	18	—	10	—	3570	100109
84	652	18	—	31	—	1975	109575
85	766	18	—	21	—	2000	114319
86	557	18	—	26	—	2205	123919
87	508	18	—	34	—	1912	122658
88	519	18	—	23	—	2272	127334
89	580	18	—	31	—	2622	132359
1890	745	27	—	18	—	3173	179189
91	611	27	—	24	—	4958	185914
92	651	27	—	31	—	4693	184347
93	647	27	—	12	—	5346	193499
94	911	27	—	22	—	4550	199383
95	1023	27	—	16	—	4752	217311
96	1119	33	—	23	—	5329	215243
97	1472	33	—	35	—	6323	222253
98	1558	39	—	21	—	5663	2 7810
99	1506	42	—	18	—	6218	251338
1900	1535	42	—	32	—	17935	493900
01	1486	44	—	22	—	11307	513203
02	1518	44	—	20	—	11335	579213
03	1545	46	—	40	—	9829	676314
04	1689	46	—	40	—	13082	697193
05	1687	46	—	44	—	19382	715821
06	1683	46	—	144	—	18072	824812
07	1685	49	—	341	—	23775	839484
08	1980	51	—	405	—	22467	879181
09	2050	56	—	462	—	24806	891713
1910	2431	60	183	497	236	43319	922985
11	13499	67	274	777	430	76879	958587
12	14077	74	395	1170	891	68912	1.185913
13	10368	82	488	1459	1099	66733	1.207455
14	8963	87	523	895	—	58744	1.218078
15	6489	87	523	—	—	59199	1.266134
16	1679	87	523	—	—	36974	1.289719
17	1762	87	523	—	—	42417	1.307367
18	1848	87	523	—	—	44343	1.341007
19	3905	87	685	648	108	203207	1.604105
1920	6600	87	985	850	340	394374	1.023052
21	10074	96	1494	450	416	394281	1.379809
22	15214	100	2058	1010	490	531596	1.815436
23	17167	110	2548	1640	504	681282	1.960364
24	9377	115	2640	1850	612	1.405822	2.145044
25	6878	115	2785	2318	620	1.942226	2.457536
26	7129	118	2896	2640	3168	3.116311	3.798379
27	7995	118	3110	2980	2670	3.927515	5.556582
28	8715	120	3238	3260	960	4.200000	6.103043
29	6812	125	2876	3086	840	3.000100	6.208410

Revista „Asociației”, „Transilvania”

Biblioteca „Astra”

politică și economică a unui Stat, constatăm că tot e mai bine cu ele decât cu subvenții, pe care astăzi unul le înscrie în buget, iar mâine altul e silit să le suprimă.

Ne gândim că pot veni împrejurări de și mai mare criză economică.

Pentru aceste și pentru alte multe considerații nu e bine să se facă pendinte activitatea unei societăți cu trecutul și nobilele tradiții de inițiativă proprie ale Astrei de ajutoarele bănești oferite de diferitele noastre guverne.

Cași în trecut, nădejdea acestei societăți trebuie să fie în sprijinul membrilor și binefăcătorilor ei.

Judecând activitatea ei după acest din urmă criteriu, trebuie să constatăm că, cu tot entuziasmul pricinuit de întregirea noastră națională, Astra nu are astăzi în total numărul de membri și de sprijinitori devotați pe cari îi avea înainte de războiu.

Iată ce alăturare interesantă de cifre ne dă comitetul central în darea de seamă pe anul trecut la Turda :

Membrii fondatori în 1914	156
Membrii fondatori în 1929	1086
Membrii pe viață în 1914	548
Membrii pe viață în 1929	2806

Membrii activi în 1914	1211
Membrii activi în 1929	2107
Membrii ajutători în 1914	6725
Membrii ajutători în 1929	1244

Insumând aceste date, rezultă un total de 8640 membri ai Astrei cu taxe plătite în valută aur în 1914, — iar în anul 1929 numai 7243 de membri cu taxe în valuta scăzută de acum. Deci un minus de 397 membri. (E de notat că nici în anii de după războiu numărul membrilor nu e acelaș. Dările de seamă ale comitetului pe anul 1921 ne arată, de pildă, 10.074 membri, iar pe 1922 chiar 15.214. Se pare că, pe măsură ce creșteau subvențiile, scădea numărul membrilor). Dar sperăm că acestea sunt fenomene trecătoare și Astra va reveni la vechiul ei făgaș glorios. Unde mai pui că ea își găsisse înainte de războiu un entusiast sprijinitor în persoana neuitatului mare binefăcător al neamului Vasile Stroescu.

Mai amintim că, până în 10 August 1929, Astra distribuise 3434 colecții de cărți în tot atâtea agenții sau sucursale comunale ale sale, că în anul 1928/29 a răspândit 780 de abecedare pentru instruirea de analfabeți și a acordat și câteva premii de câte 2000 lei pentru învățătorii și preoții cari au

instruit cel mai mare număr de Români neștiutori de carte. Inițiativa aceasta e remarcabilă, fiindcă deși luptă și Statul prin școală și armată pentru desființarea analfabetismului, tot mai rămâne teren de activitate și pentru inițiativa particulară și socială.

Nu se pot trece cu vederea muzeele organizate de ea în timpul din urmă la Vidra, la Țebea și la Alba Iulia, precum și casele naționale inaugurate la: Sighet, Miercuria-Ciuc, Brașov, Sft. Gheorghe, Arad, Lipova și Turda.

Biblioteca centrală a Astrei, fiind trecută conform legii bibliotecilor, între cele ce primesc gratuit toate tipăriturile din țară, se sporește în fiecare an cu câteva mii. În 1928 s'a sporit de exemplu, cu 2300 volume. Din această cauză e iminentă nevoia întregirii casei naționale centrale cu încăperi potrivite pentru adăpostirea tuturor colecțiilor așa de prețioase ale bibliotecii și muzeului.

Sunt interesante și încercările de a se institui ziua Astrei, de a se organiza desfacerea cărții și de a se perpetua obiceiul, început din timpul propagandei pentru loteria Astrei, cu o pagină închinată problemelor ei în coloanele diferitelor noastre publicații periodice, mai ales ziare.

Și ar mai fi și alte lucruri de remarcat din activitatea unei societăți cu trecutul, cu prestigiul, cu organizația, cu ramificațiile multiple ale unei societăți ca Astra.

Dar aceasta ar depăși mult cadrele îngăduite de această revistă, de aceea trebuie să încheiem cu o simplă observație, care ne întoarce la litera statutelor.

Dacă un Barițiu și un Cipariu au știut să renunțe pe vremuri la situații materiale cu mult mai mari decât cele ce aveau ei în Transilvania (unul ca profesor, mai apoi canonic la Blaj, iar celălalt ca ziarist la Brașov), oferindu-li-se posturi strălucite de conducere în viața publică a fraților liberi din Vechiul Regat; dacă se cere și unui episcop, când e investit cu cărja de arhiereu, să renunțe la orice legături politice ar fi avut mai înainte, — atunci cu cel puțin tot atâta dreptate se poate cere oricărui candidat la președinția Astrei să se poarte la fel, pe timpul cât e în funcțiune. Demnitatea de președinte al celei mai vechi societăți culturale românești egalează de bună seamă pe aceea de prinț al bisericei, care se recunoaște de obicei episcopilor și mitropoliților noștri. Conformându-se acestui postulat elementar al Statutelor, președinții vor putea spune din nou în unanimitatea de adeziune a membrilor, ceea ce I. M. Moldovanu spusese în adunarea generală ținută la Mediaș (1897): *Astra n'a fost, ci va fi!*

IOAN GEORGESCU

Posturile de emisie radiofonică românești

Broadcastingul, adică radiodifuziunea, își are la noi în țară originile cele mai modeste.

Plecată dela un mic post de emisie, a evoluat treptat până la marele post actual de 12 kw.

Întâiul post de emisie a luat naștere după congresul radiofoniștilor români din 13 Iunie 1926.

Scopul acestui congres a fost, întâiu, să protesteze împotriva legii de radio și, al doilea, să ceară formarea cât mai neîntârziată a unei societăți de difuziune ca prim rezultat al modificării legii într'un sens mai liberal.

Odată cu aceasta, Asociația a luat inițiativa emisiilor prin radio, de concerte și conferințe locale.

Trebue să spunem că mijloacele de care ea dispunea în acel moment erau minime. Nici vorbă nu era să se cumpere un post de emisie.

S'a căutat să se improvizeze atunci un asemenea post cu piesele detașate de care dispunea în acel moment.

Astfel se construi la planșetă o heterodină cu plată direct cu antena dela Institutul Electro-Tehnic Universitar; modulația undei emise se făcea prin absorbție, cu ajutorul unui microfon cu cărbune.

Interesul deșteptat a fost mare. Un telefon cu fir lega sediul Asociației de diferiți amatori din oraș, permițând să se controleze calitatea emisiilor, după raportul amatorilor.

S'a căutat atunci să se transmită muzică, instrumentală (vioară) sau cu un gramofon enorm.

Primele încercări dădură un rezultat lamentabil. Microfonul cu cărbune în vechea sa construcție se dovedea, odată mai mult, a fi un instrument mediocru și instabil:

Instabil pentru că nu permitea transmiterea energiei mai însemnate. Format dintr'o pulbere incoherentă, incoerența sa creștea cu energia ce trimiteam în microfon, și la muzică aveam energii mult mai mari decât la vorbă;

Mediocru pentru că favoriza unele note în dauna altora.

Asociația s'a gândit atunci la un microfon electromagnetic. Un haut-parleur în serie cu un amplificator de voce dădu dela prima dată rezultate cu mult superioare celor dela început.

Sistemul de modulație fu și el schimbat, întrebuințându-se sistemul zis modulație prin derivația curentului de grilă, mult mai fidel.